

NORRTÄLJE
KOMMUN

2021-03-11

Dnr BSN 2020-970

2021-03-11

Skoltoalletter – Trivsel och trygghet

Therese Wirback
ENHETEN FÖR RESULTAT- OCH ANALYS VID BARN-
OCH UTBILDNINGSKONTORET

Skoltoaletter– trivsel och trygghet

Bakgrund

Från flera håll har det framkommit att en del elever i Norrtälje kommuns skolor, av olika anledningar, undviker att använda skolans toaletter. Ett nämndinitiativ (Barn-och skolnämndens sammanträdesprotokoll 201207, §141) finns med en önskan om en utredning av omfattningen av elevernas användning av skoltoaletter samt anledningar till att de inte använder dem.

Barn och ungdomar tillbringar en stor del av dagen i skolan vilket innebär att de förmodligen är i behov av att gå på toaletten minst en gång om dagen (1). Utöver detta är det ganska vanligt att barn och ungdomar har en dysfunktionell blåsa och tarm och för dem finns ökad tendens till infektion, inkontinens och förstoppning (2). Enligt flera studier påverkar toalettens standard och trygghet i samband med toalettbesök barns vilja att använda den (3). Att använda skoltoaletten vid behov är även viktigt med tanke på elevens möjlighet att kunna fokusera, något som i sin tur kan påverka målpuppfyllelsen.

Denna mindre utredning fokuserar därför på att undersöka elevers användning av Norrtälje kommuns kommunala skoltoaletter samt anledningar till att de eventuellt undviks.

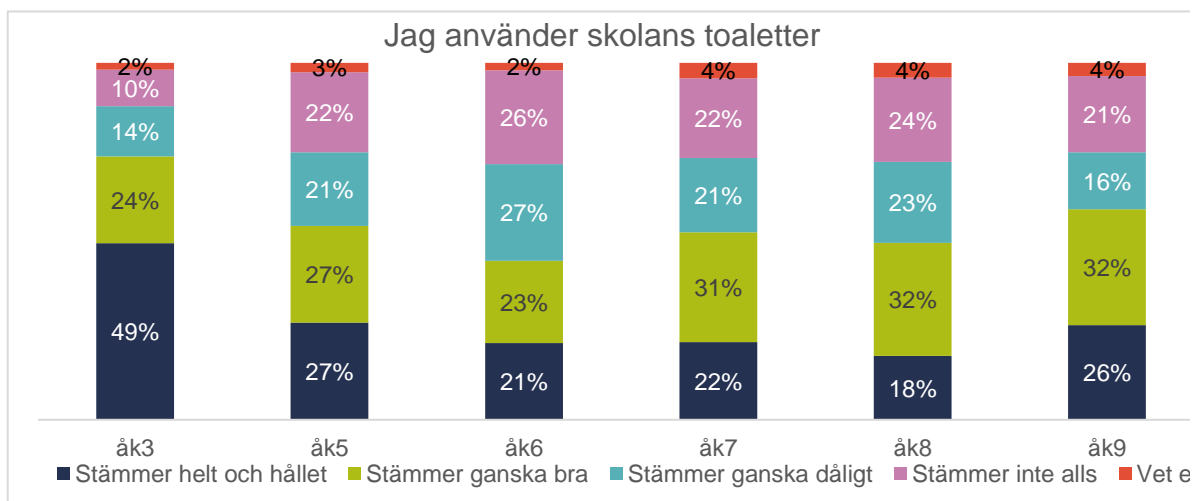
Metod

Inom ramen för Norrtälje kommuns webbaserade utbildningsenkät som sändes ut mellan 1a och 14e februari, 2021 tillfrågades eleverna om sin användning av och uppfattning om skoltoaletterna. Enkäten sändes ut till samtliga grundskolors elever i årskurs 3 samt 5-9. Eleverna har svarat på frågorna under skoltid. Totalt har 2311 elever på de kommunala grundskolorna svarat (svarsfrekvens 75%, inget internt bortfall). Undersökningen genomfördes av Enheten för resultat- och analys, Barn-och utbildningskontoret.

Resultat

Omfattning av användandet

Av de elever som deltog i undersökningen angav 27% att det stämmer helt och hållet att de använder skolans toaletter, 28% att det stämmer ganska bra, 20% att det stämmer ganska dåligt, 21% att det inte alls stämmer, 3% vet ej. Se figur 1 för resultatet per årskurs.

Figur 1. Andel elever som använder skolans toaletter per årskurs

Att inte använda toaletterna är vanligare i de högre årskurserna jämfört med årskurs 3. I årskurs 3 är det 24% som vanligen inte använder toaletten jämfört med 53% i årskurs 6 och 47% i årskurs 8. För högstadiet eleverna är det sammantaget 22% som uppger att det stämmer helt och hållet att de använder skolans toaletter, 32% uppger att det stämmer ganska bra medan 42% uppger att det stämmer ganska dåligt eller inte stämmer alls.

Tjejer och killar använder skolans toaletter i ungefär samma utsträckning, se tabell 1.

Tabell 1. Könsskillnader i användning av toaletter

	Killar	Tjejer
Stämmer helt och hållet	32%	29%
Stämmer ganska bra	26%	28%
Stämmer ganska dåligt	19%	22%
Stämmer inte alls	21%	18%
Vet ej	3%	3%

Anledningar till att undvika skoltoaletterna

Den huvudsakliga anledningen till att skolans toaletter undviks är att de upplevs som ofräscha (74%), 10% uppger att huvudanledningen är att de upplevs som otrygga. Skillnaderna mellan årskurserna är inte så stora även om de i årskurs 7 och 8 i något lägre utsträckning anger att huvudanledningen till att toaletterna inte används är att de är ofräscha, och i något högre utsträckning att de är otrygga, jämfört med övriga årskurser (Tabell 2).

Tabell 2. Huvudanledning till att skoltoaletter undviks utifrån årskurs (åk)

	åk3	åk5	åk6	åk7	åk8	åk9
Ofräscha	80%	72%	77%	65%	69%	80%
Otrygga	10%	11%	8%	15%	13%	5%
Annat	10%	17%	15%	20%	18%	15%

Sammantaget för alla årskurser uppger tjejer i något högre utsträckning att huvudanledningen är otrygghet (13%) än vad killar gör (7%). Av killarna anger 80% att huvudanledningen är ofräscheshet, 13% uppger annat. Av flickorna anger 71% att huvudanledningen är ofräscheshet och 17% annat.

Flera nämner att det beror på både otrygghet och ofräscheshet men några nämner också att de inte har något behov av att använda dem eller att det finns en generell aversion mot offentliga toaletter. Flertalet av de som valt "annat" som alternativ på frågan om huvudanledningen till att inte använda skolans toaletter nämner dock faktorer som har med ofräscheshet att göra.

Anledningarna kan sammanfattas i dessa kategorier; ofräscheshet, bristfälliga lokaler, oro för smitta, pinsamt och otrygghet - rädslor och obehag.

Ofräscheshet

Många beskriver toaletterna som äckliga och ofräscha. Det luktar illa, det finns urin och avföring i toaletten och/eller på golv och i papperskorgen. Många upplever dem som smutsiga, toalettpapper saknas eller är dåligt, det kan vara kladdigt på handfaten, tvål saknas samt att det finns silverfiskar

på golvet. Några nämner klotter, att någon rökt, lämnat snus i handfatet eller någon annan stans. Många nämner också att det är blött med papper på golven eller stopp i toaletten.

Bristfälliga lokaler

Förutom upplevelser av ofräscher är toaletterna ibland trasiga, det kan saknas delar eller vara trasiga toalettlock, dörrar och väggar. En del toaletter är små och trånga, en del har lampor som inte fungerar eller släcks av sig själva medan man är där. Flera nämner att toalettlåsen inte fungerar som de ska. Toaletterna kan till exempel gå att låsa upp utifrån.

Oro för smitta

En annan anledning som tas upp är att toaletten känns osäker att besöka på grund av förekomst av virus och bakterier och därmed oro för att till exempel få magsjuka eller Covid.

Pinsamt

Andra anledningar som nämns innefattar att toalettbesök kan upplevas som pinsamma. Elever nämner bland annat att det kan låta för mycket och att det är pinsamt att det kan höras ut. Det kan också kännas pinsamt att personen efteråt tycker att man är äcklig eller bara vet om att man varit där. Det i sig kan leda till ovälkomna kommentarer.

Otrygghet - rädslor och obehag

Många elever tar upp att det känns otryggt med toalettbesök i och med att många andra elever vistas utanför och kring toaletterna. Det framkommer att det kan vara obehagligt att någon väntar utanför. Ibland är det lång kö till handfat och toaletter. Några nämner att de inte får vara ifred. Andra elever kan skrika och banka utanför och kräva svar om vem som är därinne. Några nämner att det är rädda för att någon ska kolla, filma eller lyssna på dem.

En del elever känner sig rädda för att bli inlåsta eller för att andra elever ska låsa in dem eller rycka i eller banka på dörren. Opålitliga lås ökar rädslan för att någon ska kunna öppna eller för att man ska kunna bli inlåst.

”Det är hur lätt som helst att låsa upp toaletterna utifrån + att det alltid är ofräscht med papper på golvet och vatten, det luktar även väldigt illa och ser ohygieniskt ut” (Elev, åk9)

”Känns som om nån kollar eller lyssnar” (Elev, åk5)

”Rädd att bli inlåst” (Elev, åk3)

”det borde bli en renovering. Föredrar tjej-och killtoaletter” (Elev, åk7)

”I många av toaletterna finns det hål i dörrarna och väggarna och man hör allt!” (Elev, åk8)

Alla ovanstående nämnda faktorer som eleverna berör får konsekvenser. Bland annat nämner flera elever att de drar sig in i det längsta, att de bara går om de verkligen måste. Någon nämner att hen dricker mindre vatten för att slippa bli kissnödig. Utöver detta ska det även nämnas att det finns

elever som istället för att undvika toaletten använder toaletterna som en tillflyktsort. De går dit för att de är ledsna eller för att de vill missa delar av en lektion.

Diskussion

Av eleverna som deltog uppgav 41% att det stämmer ganska dåligt eller inte stämmer alls att de använder skolans toaletter. Det är en hög siffra. Rimligen bör alla känna att de kan använda toaletten vid behov vilket de flesta också behöver, åtminstone en gång per dag (1).

Höistad (4) skriver att det ofta inte är särskilt upplyftande att göra ett "studiebesök" på en elevtoalett. Han skriver även att många elever upplever toaletterna som snuskiga och aldrig går dit under skoldagen, de håller sig för att de tycker att toaletten är snuskig. I likhet med denna framgår i denna undersökning av Norrtälje kommuns kommunala skoltoaletter att eleverna främst undviker toaletterna för att de äräckliga och ofräscha även om det också kan vara på grund av otrygghet såsom rädsla att bli inlåst eller utsatt för kränkande behandling.

Vanligen anses rasten vara mest lämplig för toalettbesök men att använda toaletten på en rast kan också upplevas som en risk för att bli avslöjad i en privat situation (3). Att behöva räcka upp handen i klassrummet för att be om ett toalettbesök kan upplevas som pinsamt. Att det kan vara pinsamt att gå på toaletten är något som nämns även bland eleverna i denna undersökning. Detta är något som personalen i skolan möjligen kan beakta, det vill säga, det kan vara av vikt att tidpunkten och det praktiska förfarandet i klassrummet uppmärksammas.

I denna undersökning framkommer att två tredjedelar av eleverna anger att den huvudsakliga anledningen till att de inte använder skolans toaletter är ofräscha och 10% anger otrygghet som huvudsaklig anledning. Trygghet handlar bland annat om normer och värden, om respekt för varandra vilket är något som skolpersonalen tillsammans med eleverna delvis själva kan arbeta med. Det är däremot svårt för skolpersonal och elever att själva åtgärda problem med bristfälliga lokaler och städning. Utifrån denna undersökning framkommer att om alla elever ska använda toaletterna behöver de vara välstädade, hela, ha fungerade och säkra lås samt vara utformade på ett sätt, och belägna på en plats, som inte känns utlämnande.

Referenser

- ¹ Nader N. Youssef, MD. Di Lorenzo C. Childhood Constipation. Evaluation and Treatment. J of Clin Gastroenterol. 2001;33 (3):199-205
- ² Hellström A-L. Hansson E. Hansson S. Hjälmsås K. Jodal U. Micturation habits and incontinence in 7-year-old Swedish school entrants. European Journal of Pediatrics. 1990 149; p 434-437, Bakker E. van Sprundel M. Van der Auwera JC. Van Gool JD. Wyndaele JJ. Voiding Habits And Wetting In A Population Of 4332 Belgian Schoolchildren aged between 10 and 14 years. 2002. Thesis. University of Antwerp, Switinkbank S.T. Brookes ST. Shepherd. Abrams P. The natural history of urinary symptoms during adolescence. British Journal of Urology.1998. 81, suppl. 3, p 90-93, Hansson S. Urinary incontinence in children and associated problems. Scand. J Urol Nephrol; Suppl. 1992, 141, p 47-55, Loening-Bauke V. Urinary incontinence and urinary tract infections and their Resolution with treatment of chronic constipation of childhood. Pediatrics, Vol 100, No.2 August 1997; p 228-232
- ³ Lundblad, B. Skall jag gå eller är det bättre att jag väntar- Förutsättningar för barn toalettbesök i skolan. Doktorsavhandling Göteborgs universitet 2009, Vernon S, Lundblad B, Hellström AL. Children´s experiences of school toilets present a risk to their physical and psychological health. Child Care Health Dev. 2003;29(1):47-53, Barnes PM, Maddocks A. Standards in school toilets – a questionnaire survey. J Public Health Med. 2002;24(2):85-87, Cooper CS, Chadi T, Abousally J, Austin C, Boyt MA, Hawtrey C. Do public schools teach voiding dysfunction? J Urol. 003;170(3):956-958.
- ⁴ Höistad, G. (2001). Mobbing och människovärde. Göteborg: Gothia.